

U. R. L.

SZEF

44
4 5
Do Szefa Sztabu Generalnego Wojsk

Sztabu Generalnego

Polskich.

I-e Kwatermistrzostwo

24 lipca 1920 roku

N.....

Na podstawie Polsko-Ukraińskiej konwencji
główniejszemi obowiązkami stron są:

I/Zobowiązania ze strony Polski.

a/Wyznanie samodzielnej Ukrainy

b/Zwolnienie prawobrzeżnej Ukrainy przy pomocy armji polskiej.

c/Pomoc bronią, amunicją i odzieżą, nie mniej jak na 50 tysięcy ludzi, dla formowania armji ukraińskiej

d/Ruchoma zdobycz wojskowa i kolejowa oddaje się ukraińcom.

2/Zobowiązania ze strony Ukrainy.

a/Wielkie "wstępstwa" terytorjalne.

b/Zapłata za przekarmienie armji polskiej

na terenie, osiągniętym przez polaków po za lin-

25/IV.

c/Armja Ukraińska w stosunku operacyjnym pod

lega Naczelnemu Dowództwu Polskiemu.

3/Jak wykonały obydwie strony swoje

zobowiązanie, kto je naruszył i jakie

są tego następstwa.

a/Polska w obecnym czasie - głównego swego

obowiązku, zwolnienia prawobrzeża, nie tylko nie wykonała, a nawet odstąpiła z terenów Ukrainy, które należą do Polski, stosownie do umowy. Ze względu na przyczyny polityczne i nastrój armji polskiej oraz społeczeństwa polskiego, Ukraiński Sztab Generalny nie może być pewnym tego, że armja polska w najbliższej przyszłości pójdzie dla zwolnienia

23/18

prawobrzeżnej Ukrainy.

b/Uzbrojenie armji ukraińskiej i szerokie zaopatrzenie takowej nie przeprowadzało się przez Dowództwo Polskie w swoim czasie i dotąd jeszcze daleko nie jest ukończone.

c/Zdobyczy wojennej - większość dobra technicznego/jak to anta środki łączności, aeroplany i inne/ też nie oddano U.R.L., na odwrót nasza dobra kolejowego i telegraficznego, własność U.R.L., wywieziono z Ukrainy

d/Brak zaopatrzenia i zabronienie mobilizacji, do której ludność stawiała się bardzo przychylnie, nie dały możliwości zorganizować wielkiej i mocnej armji ukraińskiej i zatrzymać w odpowiednim czasie ofensyw bolszewików. Pozwolenie na mobilizację było dane tylko w czasie odwrotu armji polskiej, kiedy faktycznie przeprowadzić takową już nie było możliwości.

e/Oddziały halickie, które przeszły na naszą stronę, przeciw umowie, były rozbrojone i ich broń i dobro było zabrane przez armję polską; większość składu oficerskiego posadzono za drut wbrew umowom.

f/Administracja polska, a osobliwie niższa, nie oglądając się na konwencję, nie tylko prowadziła nieraz bezpłatne rekwizycje u ludności Ukrainy, ale nawet w wielu miejscowościach porabowała ludność i niszczyła jej dobrobyt, szczególnie pod czas swego odwrotu.

Wszakże Polska dopomagała Ukrainie tym, że uznawała jej niezależność i częściowo zaopatrywała armję w broń i odzież.

Musiemy zaznaczyć, że Polski Sztab Generalny stawiał się do armji ukraińskiej szczerze.

2/Rząd Ukraiński nie wykonał jednego swego obowiązku, mianowicie nie dał odpowiedniej ilości pieniędzy na żywienie armji polskiej, ale za to dał możliwość otrzymywania naturą wszystkiego koniecznego nie tylko dla armji ale nawet i dla Polski/szczególnie cukier, skóry i zboże/.

Armja U.R.L. zrobiła więcej, niż obiecała i niż od niej można się było spodziewać ze względu na stopień jej zaopatrzenia. Rozpatrzmy rolę armji ukraińskiej w 3 okresach, z których składała się kompanja armji polskiej na Ukrainie.

Ofensywa na Kijów i Podole.

Teraz nie jest tajemnicą, że jedną z najgłówniejszych przyczyn

szybkich postępów armji polskiej, przy ofenzywie na Kijów i Podole, było to że tyły XIV armji bolszewickiej, która przykrywała rejon Winnica - Zmerynka - Mohylów, były zniszczone przez armję Generała Omeljanowicza-Pawlenko. XIV armja w panice odstępowała, zwalniając wielkie tereny. Opór że XII armji bolszewickiej, która broniła rejonu Korosten - Berdyczów - Koziatyn - Kijów wiecej jak na $\frac{1}{4}$ był osłabiony przez przejście na stronę ukraińsko-polskich wojsk - oddziałów halickich.

Dywizja Generała Udowyczenko przykrywała prawe skrzydło armji polskiej i usilnie posuwała się naprzód. Takoz wielką pomoc oddziałom polskim okazywali nasi powstańcy, którymi kierowali oficerowie ukraińscy, według zadań Ukraińskiego Sztabu Generalnego. Według słów byłego Szefa Sztabu Generała Hallera, powstańcy niszczyli tyły bolszewików i dopomagali ruchowi wojsk polskich. Całe oddziały bolszewickie były przez naszych powstańców rozbrajane i oddawane wojskam polskim. Prócz tego ludność Ukrainy nie stawiała się wrogo do wojsk polskich $\frac{1}{2}$ zawdzięczając sojuzowi ich z ukraińcami.

Wogóle 6, 2 i 3 armje polskie prowadziły następowanie na Ukrainę prawie bez żadnych strat.

Takim sposobem przy polsko-ukraińskiej ofenzywie pomoc armji ukraińskiej i ludności ukraińskiej była jednym z gówniejszych czynników postępów armji polskiej na terenie Ukrainy. Prawda polskie Dowództwo skupczyło do swej ofenzywy znaczne siły, alez następować takowe mogły prawie bez strat zawdzięczając podtrzymaniu ze strony ukraińców. Tam że, gdzie armja polska walczyła z bolszewikami samodzielnie, naprzykład na linii Korosten - Kijów, bolszewickie oddziały bro niły się zawzięcie.

Okres położenia wyczekującego armji polskiej po zajęciu przez nią Kijowa.

W tym okresie rola armji ukraińskiej-niewielka; tylko na prawym skrzydle ukraińskim przejawiała działalność bojową dywizja Generała Udowyczenko, do której nadeszła potem armja Generała Omeljanowicza-Pawlenko. Ale w tym okresie i musiała armja ukraińska organizować się $\frac{1}{2}$ uzupełniać się, do czego trzeba było wcześniej przyszykować składy odzieży i broni. Ani tego ani drugiego w swoim czasie i w należnej ilości nie było dostawionem.

26
17

Okres kontr-ofensywy bolszewików

Ta rola armii ukraińskiej, lepiej powiedziawszy, tych małych kadrów, nie dostatecznie zaopatrzonych i uzbrojonych, które nazywaliśmy "dywizjami", nabiera znów wielkiej wagi.

Na lewym skrzydle w 3 armii 6 dywizja ukraińska około 1500 bagników w czasie odwrotu wojsk Polskich z pod Kijowa i do teraźniejszego czasu była i jest jedną/najmocniejszych części tej armii. Szereg rozkazów dziennych 3-ej armii polskiej i wielkie straty tej dywizji jaskrawo świadczą o tym/ona nie traciła głowy i nie upadała na duchu w najcięższych okolicznościach bojowych/.

Armia Generała Omeljanowicza-Pawlenko i dywizja Generała Udowyczenka zamieniły pod Baren całą polską dywizję, co dało Polakiemu Dowódczemu możliwość przerzucenia na Dubno-Rówieński kierunek 18 dywizję polską, na którą legł cały ciężar obrony Lwowskiego kierunku od północnego wschodu od armii Budennego. Także armia ukraińska postępowo i bardzo aktywnie przykrywała prawe skrzydło wojsk polskich, chociaż i zajmowała szeroki front. Wogóle armia ukraińska przez cały czas spólnych akcji

ani razu nie postawiła armii polskiej w ciężkie położenie i odstępowała tylko według rozkazów, dla wyrównania frontu, przynosząc wrogowi wielkie straty. Trzeba zaznaczyć, że podczas odwrotu miejscowa władza polska pod czas swej ewakuacji zdejmowała na tyłach armii ukraińskiej wszelkie środki łączności/telegrafy i telefony/czem stawiała takową w uciążliwe położenie.

Bez armii Generała Omeljanowicza-Pawlenko - można przypuścić, już dawno przerwali by się bolszewicy do Galicji wzdłuż Dniestru.

6 brygada zapasowa, uzbrojona tylko na połowę swego małego składu /1200 ludzi/, w boju pod Berdyczowem, kiedy wszystkie oddziały polskie,

pod zagrożeniem kawalerji Budennego, pospiesznie opuściły miasto, okazała bolszewikom energiczny opór i z własnej inicjatywy odebrała Berdyczów.

Dalej w walkach w rejonie Staro-Konstantynowa-Szepetówke - 6 brygada też z powodzeniem strzymywała następowanie bolszewickie i miała bardzo wielkie straty w ludziach; także i 4 brygada zapasowa przyjmowała udział w walkach w rejonie Płoskirowa i to wtedy kiedy przeznaczeniem brygad zapasowych jest służyć tylko źródłem uzupełnienia czynnych dywizji, a nie prowadzić akcje bojowe.

4. Znaczenie zgody.

10 Nie trzeba zamykać oczu i na to, że sojusz Ukrainy z Polską poki co wstrzymał wystąpienie całej Galicji wschodniej, oburzonej na władze polskie za ich stosunek do wydatnych galickich działaczy i do tych kto
1/2 był w armji galickiej na Ukrainie.

Zawierucha we wschodniej Galicji w tym czasie krytycznym nadzwyczajnie pogorszyła by stan armji polskiej i Państwa Polskiego. To nie jest
1/2 wykluczone i obecnie, kiedy rząd polski nie przyjmie pod uwagę zdań, wyskoiwionych w osobistym liście p. Głównego Otamana do p. Naczelnika Państwa, -

5. Przyczyna niepowodzeń na polsko-ukraińskim froncie:

- 1/2 a/ Niechęć Rządu Polskiego liczyć się z Ukrainą w zupełności ✓
- b/ Ciężkie warunki umowy politycznej, utworzonej dla ukraińców pod naciskiem ciężkich warunków, w jakich się oni wtedy znajdowali, i jako skutek tego - opozycja szerokich kół ukraińskiego społeczeństwa.
- c/ Niezaopatrzenie w swoim czasie armji ukraińskiej.
- 1/2 d/ Ignorowanie zabezpieczeniem swego głębokiego tyłu nieodpowiednią polityką w Galicji Wschodniej i na terenach zajętych.

6. Wywody.

I. Rząd Ukraińskiej Rzeczypospolitej Ludowej szczerze wykonywa swoje obowiązki i armija ukraińska faktycznie dopomogła armji polskiej w operacjach.

Zapatrywania niektórych kół polskich, że bolszewicy naniesli uderzenie armji polskiej i zaraz wdzierają się na teren Polski tylko dzięki sojuszowi z Ukrainą, zupełnie nie odpowiadają rzeczywistości.

Plan rozgromu polskiej siły militarnej, jedynej jeszcze na anti-bolszewickim froncie pozostałej, był rozrobiony przez bolszewicki Sztab Generalny jeszcze w zimie i ofenzywa na Polskę, prócz innych miarkowań, jest dla bolszewików konieczną, by podać rękę Niemcom przez Litwę i prze-rwać się przez Węgry i Czechy w głąb Europy.

1/2 Gdyby nie było Polsko-Ukraińskiej ofenzywy bolszewicy już miesiąc przed tem zabrali by Litwę i całą Galicję Wschodnią, bo następowanie na południowo-wschodnim froncie prowadziły by, prócz Budennego, jeszcze 12 i 14 armije bolszewickie, nie rozgromione przez ofenzywę polsko-ukraińską.

21 18

1t Prócz tego i były bolszewików nie były by zrujnowane, a także i
/e mosty ta przeprawy przez Dnieper/szczególnie w rejonie Kijowa/. Oddzia-
1H ły armji Galickiej też 'następowały by wtedy na Galicję Wschodnią po
stronie bolszewików.

Trzeba liczyć, że Galicja Wschodnia też by powstała i znacznie
uzupełniła by bolszewickie oddziały Halickie.

Ruchomy tabor kolejowy, dzięki ofenzywie całkowicie zabrany przez
połaków z Wołynia, Kijowszczyzny i Podola, pozostał by w rękach bolszewi-
ków, co dla ich operacji ma przedewszystkiem nadzwyczajne znaczenie.

To świadczy o tem, że nie sojusz z U.R.L. postawił armiję polską
/z w ciężkie warunki.

2. Armija Ukraińska przedstawia z siebie siłą realną / w chwili
obecnej - tylko kadry/ w przyszłości siłą militarną, z którą trzeba
się liczyć naszym przyjacielom i wrogom.

3. Terazniejsza sytuacja różni się od tej, która była przy podpi-
saniu konwencji wojskowej, bo:

a/Polska obecnie nie ma możliwości wykonania swego głównego obowią-
zku - zwolnienia prawobrzeżnej Ukrainy.

b/Ukraińska armija broni obecnie dostępu do polskich granic etno-
graficznych.

1H c/Kwestja Galycka nabiera przeważającego znaczenia

d/Sojusz z U.R.L. domaga się armija Wrangla i Rumunja.

Na pogląd Ukraińskiego Sztabu Generalnego dla ogólnej korzyści
trzeba niezwłocznie przerzucić na tyły armji Generała Omeljanowicza-
Pawlenko 6-ą dywizję Ukraińską, bo w ciągłych walkach ona będzie zupeł-
nie zniszczoną, a uzupełnienie jej w rejonie 3-ej armji zanadto trud-

no.
b/Uzupełnić całą armiję ukraińską, rozwiązawszy odpowiednią dro-
gą kwestję Galicką na podstawach, oznaczonych w osobistym liście p.

1H Głównego Atamana do Naczelnika Państwa p. Piłsudskiego. Trzeba zwrócić
szczególną uwagę na to, by armija ukraińska miała możliwość korzystać z
Galicji Wschodniej, jak z bazy.

c/Jest koniecznem by armija ukraińska była we wszystko zaopa-
trżona, a na tyłach jej były zorganizowane odpowiednie składnice.

1H d/Jest konieczną ze strony Rządu Polskiego pomoc finansowa i
żywienie armji Ukraińskiej, na tych że podstawach, jak to było na tere-

Ukrainy

nach Ukaryny dla polskiej armji.

12/10
e/Jest pożądanem przerwucić w rejon armji ukraińskiej dońsko-
Kubańską dywizję konnicy, wtedy armija Ukraińska może zająć większy
front i więcej aktywnie manewrować.

f/Szeroko ogłosić w prasie rolę armji ukraińskiej i U.R.L.
w walce na polsko-ukraińskim froncie.

Ukraiński Sztab Generalny liczy za swój obowiązek zakomu-
nikować swoje zdanie do wiadomości Polskiego Sztabu Generalnego,
mając na celu wzajemną korzyść obu państw i nieodzowność nadal pro-
wadzić wspólną walkę przeciw ogólnemu wrogowi - bolszewikom.

Szef Ukraińskiego Sztabu Generalnego,

Sztabu Generalnego Generał-Podporucznik

I Generał Kwatermistrz,

Sztabu Generalnego Pułkownik

22
19